

Religiozita religionistů

Miroslav Vrzal, FF MU, Ústav religionistiky

Úvod

Proč se lidé rozhodují studovat náboženství a volí za svůj obor právě religionistku? Jaká jsou jejich očekávání a motivace k tomuto studiu? Souvisí to nějak s osobním náboženským přesvědčením? A pokud ano, jak se potom tato skutečnost v konečném důsledku může projevit v možnosti objektivně zkoumat jiná náboženství?

Podíváme-li se na studium religionistiky jako na dynamický proces získávání informací o různých náboženstvích, vyvstává ještě další otázka: jak toto získávání informací o náboženstvích formuje v čase samotné individuální religiózní postoje studentů?

K alespoň k základnímu zjištění vlastních religiózních postojů, očekávání i motivací v souvislosti se studiem religionistiky měla přispět webová anketa *Religiozita religionistů*, která proběhla v březnu 2007 na Ústavu religionistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (dále jen FF MU) a na Katedře religionistiky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy (dále jen HTF UK).

Ještě než se podíváme na konkrétní výsledky této ankety, je třeba se nejprve zmínit o tom, z jakého prostředí vlastně tyto postoje a motivace budoucí studenti mohou čerpat. Tímto prostředím je obecně aktuální náboženská situace v České republice.¹

Současná náboženská situace v ČR

Aktuální náboženská situace v České republice (dále jen ČR) má svá jistá specifika, na která je však třeba nahlížet z perspektivy kontinuálního proudu dějinných událostí. Historické vlivy, které se dodnes promítají do aktuální náboženské situace v ČR, například ve vztahu k náboženským institucím (především pak ke katolické církvi), by se daly vysledovat již v období husitství a v jeho interpretaci při konstituování moderního demokratického Československého státu na počátku dvacátého století. Katolická církev zde oproti jiným postkomunistickým zemím, jako například Polsku či Slovensku, nesehrála klíčovou roli při vytváření národní identity, ale naopak byla zařazena do výčtu negativních vymezení při konstituci české státnosti, z čehož dodnes pramení „vlažný“ vztah občanů ČR ke katolické církvi a obecně nedůvěra k církevním institucím. V konečném důsledku to však dnes neznamená samotnou absenci náboženských nebo kvazi-náboženských osobních potřeb a projevů, které byly v různých formách patrné i v období komunismu (1948–1989), kdy bylo náboženství ze strany státního aparátu cíleně potlačováno (Nešpor 2004: 28).

¹ Na tomto místě je ovšem třeba říci, že mezi studenty religionistiky je i část studentů ze Slovenska, kde je aktuální náboženská situace poněkud odlišná, především pak role a vliv Katolické církve. Nicméně podrobněji se jí v rámci této práce zabývat nebudeme.

Právě období mezi roky 1948–1989 je další velmi zásadní etapou ve formování religiozity českého obyvatelstva. V rámci tohoto období bylo náboženství komunistickým režimem vykládáno jako nežádoucí relikv minulosti. Optikou, kterou bylo na tento fenomén nahlíženo, se stal vědecký ateismus, který měl být současně ideologickým nástrojem pro samotné popření náboženství. V této době dochází ze strany státního aparátu k zásadním legislativním změnám, které veřejné funkce náboženství cíleně potlačovaly.

Důsledkem výše zmíněných dějinných souvislostí je „specifické české prostředí“, o kterém ovšem není možné tvrdit, že je prostředím explicitně ateistickým², i když je ateistickým často nazýváno. I přes snahu o ateizaci české společnosti právě v období komunismu nelze říci, že by docházelo k zanikání náboženství (Lužný – Navrátilová 2001). Zdá se, že náboženství v ČR se spíše transformuje z institucionální veřejné roviny do roviny privátní. Dochází k demonopolizaci a deinstitucionalizaci náboženského života a k vytvoření situace duchovního tržiště (Václavíková-Helšusová – Václavík 2006: 173). Tato situace se odráží jak v počtu věřících hlásících se k církvím v rámci ČR (59% – bez vyznání, 26,8% – Římskokatolické, 1,2% – Českobratrské evangelické, 1,0% – Československé husitské, 3,2% – ostatní, 8,8% – nezjištěno),³ tak v samotné pozici dříve dominantního křesťanství, které tato demonopolizace a deinstitucionalizace přímo zasahuje. V současné době by se dalo říci, že „[z]ákladní koncepty křesťanské víry nenacházejí v české společnosti širokého zakotvení a Česko v tomto smyslu patří mezi nejméně křesťanské země v Evropě.“ (Vido 2005: 166). Privatizované pojetí zbožnosti je tak patrné i mezi členy zavedených církví, přičemž nebývá vždy v souladu s jejich oficiálním učením (Nešpor 2004: 28).

Studium religionistiky jako duchovní hledání

U studentů religionistiky, kteří jsou převážně mladí lidé ve věku 19 až 25 let, lze z hlediska religiozních postojů očekávat promítnutí výše uvedených trendů náboženské situace v ČR. Tedy přítomnost osobní neinstitucionalizované religiozity, či nedogmatické a individuální pojetí zbožnosti u těch, kteří se k některé z institucionalizovaných podob religiozity hlásí.

Osobní religiozitu (či jinak též osobní spiritualitu, branou jako duchovní život nezávislý na případné příležitosti k organizovanému náboženství) můžeme označit za jistou metaforu „cesty“ osobního „duchovní hledání“. Tato „cesta“ představuje možnost nakupování na náboženském trhu/supermarketu ve spojitosti s transformací vlastních postojů a přesvědčení do podoby pro-životních aktivit zprostředkovaných náboženstvím, kde různorodost a pluralita osobních potřeb je posilujícím faktorem náboženského trhu (Nešpor 2004: 28). Dochází k integraci různých (někdy i zdánlivě rozporných) religiozních prvků do jednoho celku a vytvoření individuálního komplexu hodnot a postojů, který se stává optikou náhledu na svět a často i životním stylem.

² „Ateista“ je v rámci této práce pojímán jako člověk popírající existenci Boha i různých forem transcendentna. Jedná se tedy o explicitní formu ateismu. Tento ateismus samotný lze také považovat za jistou formu víry. Ateista nevěří, že něco existuje, respektive věří, že něco neexistuje. <<http://en.wikipedia.org/wiki/Atheism>> [cit. 25.3.2007]. U studentů religionistiky lze předpokládat chápání ateismu spíše právě v tomto významu, zatímco u „běžné populace“ občanů ČR je tento termín často chápán jako „stav bez náboženské víry“ (tamtéž), což zahrnuje například též agnosticismus.

³ Český statistický úřad, sčítání lidu 2001.

Takováto osobní spiritualita je pak zaměřena především na člověka samotného, jeho rozvoj a na spojení duchovních hodnot a kvality života.

Podíváme-li se v tomto světle na samotné studium religionistiky, tak zjistíme, že může v konečném důsledku velmi dobře „zprostředkovávat“ hodnoty, které jsou pro osobní spiritualitu velmi důležité. Je to obecně aspekt vzdělávání se, tedy aktivita osobního rozvoje, a také aktivní získávání informací o různých náboženstvích, tedy možnost orientace na náboženském trhu. Tyto dva aspekty spojené v jeden komplex, mohou hrát důležitou roli právě v motivaci ke studiu religionistiky. Studium religionistiky tak může pro ty studenty, kteří jsou otevření možnosti „nakupovat“ nové religiозní podněty, být samo o sobě jakousi výkladní skříň náboženství, ve které si mohou vybírat jednotlivé náboženské artefakty a zakomponovat je do svého privátně-religiозního obrazu světa.

Anketa „Religiozita religionistů“

Ještě než se dostaneme k samotným výsledkům ankety „Religiozita religionistů“, bylo by dobré říci, že webová anketa jakožto nástroj pro sběr dat má svá úskalí (například výběr respondentů není zcela náhodný) a tato data nelze pokládat za absolutní a komplexní (už jenom vzhledem k malému počtu otázek), nicméně určité dílčí informace o vlastních náboženských postojích, motivacích a očekáváních v souvislosti se studiem religionistiky přeci jenom mohou přinášet.

Struktura ankety

Anonymní anketa „Religiozita religionistů“⁴ byla určena studentům religionistiky všech typů (bakalářské, magisterské a doktorské) a forem (prezenční a kombinované) studia.

Otázky ankety se týkaly:

- Identifikačních údajů v rámci studia (škola, věk, pohlaví, forma studia, typ studia).
- Vlastních religiозních postojů studenta.
- Motivace studenta ke studiu právě religionistiky.
- Očekávání studentů při začátku studia religionistiky a jejich naplnění.
- Změny postojů a názorů v souvislosti se studiem religionistiky.

Počet otázek (základních číslovaných otázek je 13) byl zvolen tak, aby časová náročnost vyplnění ankety nebyla příliš velká, což by mohlo odradit jistou část studentů od jejího vyplnění. Důraz byl tedy kladen na to, aby se ankety zúčastnilo co nejvíce studentů.

Souhrnná čísla

Ankety se zúčastnilo celkem 130 studentů religionistiky FF MU v Brně a HTF UK v Praze, přičemž konkrétní počty respondentů jsou následující:

- 120 studentů FF MU
- 10 studentů HTF UK

⁴ Anketu bylo možné vyplnit na: <www.stud.fit.vutbr.cz/~xvrzal01/dotaznik/index.htm>.

Je patrné, že výpovědní hodnota dat získaná z HTF UK je malá, budeme se věnovat výsledkům především z FF MU a HTF UK pouze okrajově.

FF MU v Brně

Struktura respondentů

Ankety se na FF MU zúčastnilo celkem 120 studentů religionistiky, z toho 54 mužů a 66 žen.

Zastoupení z hlediska typu studia:

typ studia	bakalářské	magisterské	doktorské
počet studentů	99	14	7
%	82,5	11,7	5,8

Tab. 1 Zastoupení z hlediska typu studia (FF MU)

Zastoupení z hlediska formy studia:

forma studia	prezenční	kombinované	distanční
počet studentů	92	26	2
%	76,7	21,7	1,7

Tab. 2 Zastoupení z hlediska formy studia (FF MU)

Zastoupení z hlediska věku:

věková kategorie	18 a 19	20–24	25–29	30 a více
počet studentů	13	71	14	22
%	10,8	59,2	11,7	18,3

Tab. 3 Věkové zastoupení (FF MU)

Otázky a odpovědi

Otázka č. 1: *Považujete se za věřícího člověka?*

Odpověď *ano*: 82 (68,3 %); *ne*: 37 (30,8 %); *bez odpovědi*: 1 (0,8 %). Zdá se, že pojem „věřící člověk“ je v běžné populaci ČR spojen víceméně s příslušností k některé z církví, případně s vírou v Boha v křesťanském kontextu. U studentů religionistiky dochází k chápání tohoto pojmu v poněkud širším pojetí. Pojem „věřící člověk“ není studenty religionistiky v rámci této ankety přímo spojován s příslušností k církvím či s křesťanskou koncepcí Boha, ale nabývá v rámci osobní religiozity komplexnějšího významu. Pod pojmem „věřící člověk“ je jimi chápán spíše člověk mající „nějakou“ víru, respektive mající „nějakou“ religiozitu.⁵ 69,8 % studentů, kteří uvedli, že se považují za věřícího člověka dále nějakou formu religiozity uvedlo.

⁵ Nicméně tato otázka se však ukázala jako poměrně problematická, pro své příliš nekonkrétní označení „věřící člověk“ a nejasný kontext.

Otázka č. 2: *Pokud se nepovažujete za věřícího člověka, považujete se za ateistu?*

Ze 120 respondentů z řad FF MU by se za ateistu označilo 6 studentů, což odpovídá 5%. Z této skutečnosti plyne závěr, že zbylých 31 studentů, kteří se nepovažují za věřícího člověka, se také zároveň nepovažují za ateistu.

K ujasnění sebeoznačení měla směřovat doplňující otázka *Jak byste sám(a) sebe označil(a)?*, na kterou měli odpovědět ti, kteří se nepovažují ani za věřícího člověka, ani za ateistu. Tato otázka neměla předem zadané možnosti, aby byl dán volný prostor k vyjádření se ohledně svého sebeoznačení. Nejčtenější odpovědi bylo označení se za „agnostik“ (7) a za „nevěřící“ (3). Ostatní odpovědi jsou víceméně individuální.

Otázka č. 3: *Jaké náboženství (případně typ religiozity) vyznáváte?*⁶

Tradiční religiozita (křesťanství, judaismus): 31 (25,9 %); Alternativní a netradiční religiozita: 46 (38,3 %); Odpověď „žádné“: 18 (15 %); nevyplnilo: 25 (20,8 %).

Tradiční religiozita

Nejčastější religiozitou, kterou studenti religionistiky FF MU v dotazníku uvedli je křesťanství. Ke křesťanství se přihlásilo 29 studentů (24,2 %). Křesťanství a judaismus (2 studenti – 1,7%) lze považovat za náboženství v českém prostoru etablovaná a s českými zeměmi historicky spjatá. Lze je tedy v tomto kontextu nazvat jako „tradiční religiozitou“ v rámci ČR. Dohromady tato „tradiční náboženství“ zahrnují 31 respondentů, což je 25,9% z celkového počtu.

Přihlášení se ke křesťanským církvím:

Podíváme-li se na strukturu přihlášení se k církvi u studentů vyznávajících křesťanství, zjistíme že majoritní podíl zde, stejně jako v „běžné populaci“ ČR hlásící se ke křesťanským církvím, náleží Římskokatolické církvi. Její podíl z celku respondentů na FF MU je 16,7%, což v zásadě odpovídá podílu ve věkových kategoriích, které zahrnují rozmezí 18 až 29 let⁷ v „běžné populaci“, kde je tento podíl 16,0 až 16,7% (graf 1).⁸

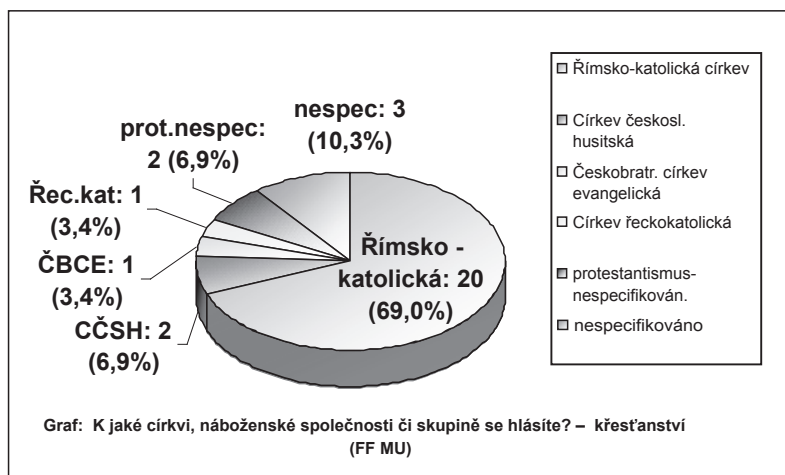
Ve věkové kategorii 18 až 29 let se současně ke křesťanství a k některé z křesťanských církví hlásí 19 studentů, což odpovídá 20,7% ze všech studentů v této věkové kategorii. Při porovnání tohoto údaje s údajem ČSÚ „věřící celkem“, kteří spadají do rozmezí 18 až 29 let, kde je tento podíl v rozmezí 20,0 až 20,9%,⁹ lze dojít k závěru, že podíl studentů hlásících se ke křesťanství a ke konkrétní křesťanské církvi není u studentů religionistiky na FF MU příliš rozdílný oproti srovnatelným věkovým kategoriím „běžné populace“.

⁶ Otevřená otázka.

⁷ V těchto věkových kategoriích se nachází 81,4% respondentů z řad studentů religionistiky na FF MU.

⁸ <[http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/7A002EB905/\\$File/41100302.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/7A002EB905/$File/41100302.pdf)>; [cit. 2007-03-25]. ČSÚ – údaje ze sčítání lidu z roku 2001.

⁹ <[http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/7A002EB905/\\$File/41100302.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/7A002EB905/$File/41100302.pdf)>; [cit. 2007-03-25]. ČSÚ – údaje ze sčítání lidu z roku 2001.

Graf 1

Alternativní a netradiční religiozita

Tato kategorie (46 respondentů, 38,3%) zahrnuje všechny respondenty FF MU, kteří na otázku týkající se vlastní religiozity nějakou formu religiozity (kromě křesťanství a judaismu) uvedli.¹⁰ Kategorie alternativní a netradiční religiozity je velmi rozmanitá a často reprezentuje nepřilíš konkrétní odpovědi v rámci individuální religiozity a mnoho forem synkretické povahy (tab. 4, 5).

Otázka č. 4: Věříte v ...?

Odpověď: *existenci osobního Boha (Bůh jako osoba)*: 25 (20,8 %); *jiné formy personálního transcendentna*: 9 (7,5 %); *nějakou nadpřirozenou sílu či síly neosobního charakteru*: 49 (40,8 %); *nic z uvedených možností*: 33 (27,5%); *nevyplněno*: 3 (3,3%).

Největší podíl tedy náleží odpovědi *v nějakou „nadpřirozenou“ sílu či síly neosobního charakteru*, kterou často volili i ti studenti, kteří žádnou vlastní religiozitu neuvodli.

Víru *v existenci osobního Boha (Bůh jako osoba)* uvedlo 17 (59,6 %)¹¹ ze studentů hlásících se ke křesťanství. Ostatní studenti hlásící se ke křesťanství volili jiné možnosti: *personálního transcendentna*: 5 (17,2 %); *nějakou nadpřirozenou sílu či síly neosobního charakteru*: 3 (10,3 %); *nic z uvedených možností*: 4 (13,8 %) (graf 2).

Otázka č. 5: Věříte posmrtný život?

Odpověď *ano*: 69 (57,5 %); *ne*: 16 (13,3 %); *nevím*: 34 (28,3 %); *nevyplněno*: 1 (0,8 %).

¹⁰ V rámci této práce není posuzována relevantnost odpovědi týkající se vlastní religiozity. U několika případů nelze brát uvedenou religiozitu zcela vážně. Např. odpověď: „*mayské rituální oběti (hlavně lidské)*“. Proto je procentuální podíl této kategorie oproti celku potřeba brát s jistotou rezervou.

¹¹ Procentuální podíl ze studentů hlásících se ke křesťanství.

zařaditelná .relig.	buddhismus	(novo)pohanství	višnuismus	šamanismus	Islám
počet	4	2	1	1	1

Tab. 4: Konkrétněji uvedená alternativní a netradiční religiozita

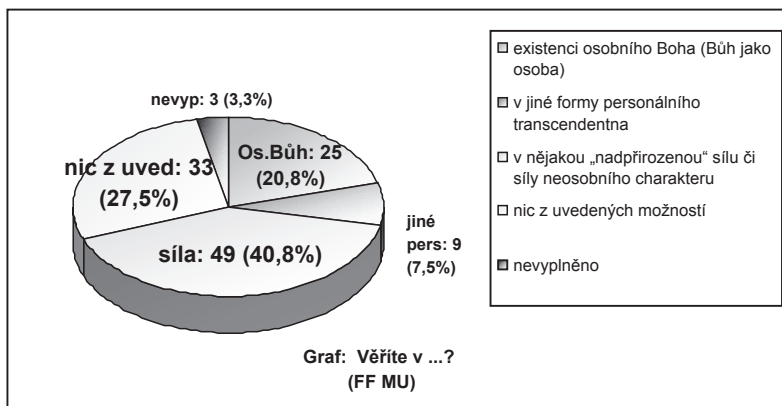
individuální a synkretická religiozita – příklady
sympatizuji s mnohými, spíše si z nich vybírám jednotlivé názory
něco jako synkretismus buddhismu, hinduismu a částečně západní esoteriky.
spíše individuální religiozita
alternativní spiritualita
hnutí lidských potenci, možná panteismus
jsem převážně eklektik, který si z každého náboženství vybírá jen něco :-)
nedávám své víře konkrétní jméno [uvedená církev, náboženská společnost či skupina: „pokud bych se musela zařadit, pak pod new age“]
vlastní cesta
mám své „privátní náboženství“ je to defacto taková synkreze advaita védanty, taoismu a zenu + přijímám za své některé myšlenky různých učitelů : ramana maharši, osho, eduard tomáš
osobní nenáboženský, tj. kryptonáboženský, synkretismus :-)
osobní spirituální cestu
„svoje“ (něco z buddhismu, něco z křesťanství....trocha esoteriky a spousta jiného)
není to nic konkrétního, ze všech něco
mišmaš všeho, v čem se můj postoj shoduje s danou naukou
yóga, universální náboženství ale především uctívám boha ve formě rámy [uvedená církev, náboženská společnost či skupina: „kundalini yóga, křesťanství santo daime“]
vlastné, s každého něco
hindu, jóga, buddhi, kult krista, mystika květoslava minařika
smíšenou-zkrétěnou, zatím nic oficiálního, mám rád ritualizaci, která přináší výsledky
od všeho něco
osobní spiritualita
jde o určitý eklekticismus z globálních forem náboženství – tedy religiozita bez příslušnosti ke konkrétní tradici

Tab. 5: Individuální a synkretická religiozita

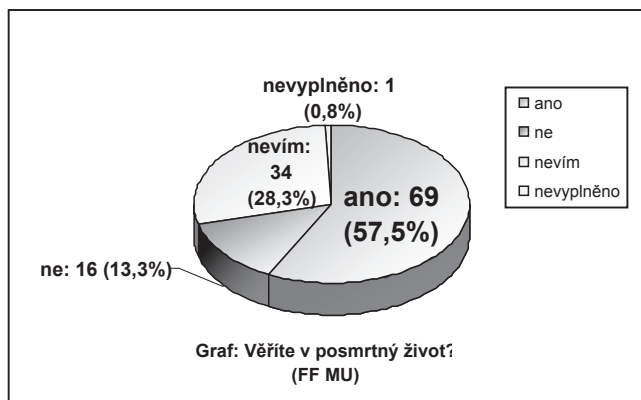
Víra v posmrtný život je patrná napříč všemi typy religiozity, nezávisle na její podobě. Kladně na tuto otázku odpovědělo i několik studentů, kteří žádnou religiozitu neuvodli (graf 3).

celkem	ano	ne	nevím
29	23	1	5
%	79,3	3,4	17,2

Tab. 6 Víra v posmrtný život u studentů vyznávajících křesťanství

Graf 2

Graf 3

Otázka č. 6: Vyrůstali jste v nábožensky založené rodině?

Odpověď *ano*: 33 (27,5 %); *ne*: 86 (71,7 %); *nevyplněno*: 1 (0,8 %).

Otázka č. 7: Došlo někdy ve vašem životě k obratu, kdy jste se nově a osobně „oddal(a)“ náboženství?¹²

Odpověď *ano*: 59 (49,2 %); *ne*: 59 (49,2 %); *nevyplněno*: 2 (1,7 %).

Otázka č. 8: Proč jste se rozhodl(a) studovat religionistiku?¹³

Velká většina studentů uvedla náboženství jako předmět svého zájmu. Prostřednictvím religionistiky chtěli studenti svůj zájem rozvíjet a o náboženství(ch) získat víc informací. U těch, kteří v tomto ohledu svoji odpověď blíže specifikovali, lze tyto odpovědi rozdělit zhruba do dvou základních okruhů:

¹² Tato otázka byla převzata z ISSP 1999.

¹³ Otevřená otázka.

- Pro první skupinu je stěžejním zájmem určitý výsek předmětu religionistiky, například historie náboženství, psychologie náboženství nebo přímo některá konkrétní náboženská tradice. Jako příklad lze uvést odpověď „*aby som sa dozvedela co najviac o sposobe myslenia prirodnych narodov, o sposobe myslenia predtym kym prislo krestanstvo, o pohanstve*“.
- Druhou skupinou, jsou studenti, které náboženství zajímá v širším kontextu. Studium religionistiky, u které často vyzdvihují interdisciplinárnost, má přispět celkově k hlubšímu pochopení fenoménu náboženství, který se prolíná napříč dějinami i kulturami. Příkladem tohoto typu může být odpověď „*Protože mě zajímaly náboženství jako intelektuální problém a studium religionistiky jsem pokládal za dobrý způsob, jak získat co nejvíce informací o jejich fungování, dějinách a významu*“.

Odpovědi¹⁴ se společným jmenovatelem zájmu o náboženství jsou značně rozmanité a individuální a většinou nepřilíh konkrétní, proto nemá cenu je na tomto místě nějakým dalším způsobem dále typologizovat.

Studentů z řad respondentů ankety, kteří nestudují religionistiku kvůli zájmu o náboženství, ale z jiných důvodů, například kvůli nutné kombinaci se svým hlavním oborem, díky mylným představám o předmětu religionistiky, či pouze z důvodu získání vysokoškolského titulu, je v rámci FF MU velmi málo – jedná se řádově o jednotlivé případy.

Také jen velmi malý počet (řádově jednotlivci) studentů uvedl důvod studia budoucí uplatnění religionistiky v praktickém životě po ukončení studií. Většina respondentů považuje religionistiku především za rozšíření svého zájmu, nikoliv však jako své potencionální uplatnění.

Otázka č. 9: Co jste od studia religionistiky očekával(a)?

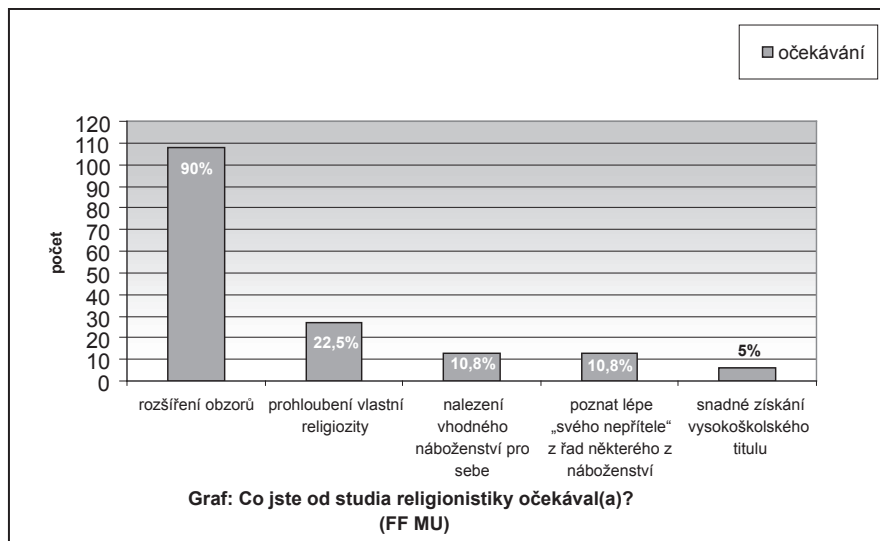
U této otázky bylo možné zvolit více očekávání. Očekávání reprezentuje tab. 7 a graf 4.

očekávání	rozšíření obzorů	prohloubení vlastní religiozity	nalezení vhodného náboženství pro sebe	poznat lépe „svého nepřítele“ z řad některého z náboženství	snadné získání vysokoškolského titulu
počet	108	27	13	13	6
% ze všech respondentů	90	22,5	10,8	10,8	5,0

Tab. 7 Očekávání ve spojitosti se studiem

Ze všech respondentů 90% studentů uvedlo očekávání spojené se studiem religionistiky na FF MU *rozšíření obzorů*, což nelze považovat za překvapivé. Rozšíření obzorů je všeobecné očekávání od studia na vysoké škole, které by pravděpodobně uvedli i studenti jiných typů vysokých škol. Nicméně u religionistiky je toto očekávání spojeno především se získáním konkrétnějších informací v rámci

¹⁴ Výpis všech odpovědí lze nalézt na: <<http://www.religiozita-religionistu.wz.cz/vysledky.html>>.

Graf 4

jednotlivých oblastí religionistiky a vytvoření ucelenějšího a komplexnějšího obrazu fenoménu náboženství.

U studentů, pro které je motivace ke studiu religionistiky rozšíření znalostí o určitém konkrétním náboženství, lze často předpokládat, že zájem o toto náboženství pramení z religiozity vlastní a studium religionistiky má napomoci k získání více informací o tom „svém“ konkrétním náboženství, případně vést k prohloubení vlastního náboženského přesvědčení. Takoveto očekávání, tedy *prohloubení vlastní religiozity* spojené se studiem religionistiky, uvedlo 27 (22,5%) respondentů ankety. Častá byla tato odpověď pro studenty vyznávající křesťanství (7 studentů). Tuto odpověď uvedli také oba studenti z kategorie (novopohanství (7 studentů). Prohloubení vlastní religiozity zvolili i 4 studenti, kteří žádnou vlastní religiozitu neuvedli. Zbylé odpovědi *prohloubení vlastní religiozity* jsou z řad alternativní a netradiční religiozity (7 studentů).

Jak jsme naznačili již v úvodu, mezi studenty je také určitá část tzv. hledajících, kteří od studia religionistiky očekávají informace, které jim v hledání vlastní individuální religiozity pomohou. Odpověď *nalezení vhodného náboženství pro sebe* zvolilo 13 (10,8%) studentů. Nicméně podle některých výpovědí, kde se respondenti přímo (či nepřímo) za hledající označili (např. sebeoznačení „hledáč“), ale výše uvedenou odpověď nezvolili, je počet těchto studentů vyšší než 13 (10,8%). V tomto případě může hrát omezující roli termín „náboženství“, který nemusí být v souladu s pojetím religiozity u některých studentů FF MU a hledání vlastní religiozní cesty není pro studenty synonymem k *hledání vhodného náboženství pro sebe*.

13 studentů (10,3%) zvolilo odpověď *poznat lépe „svého nepřítele“ z řad některého z náboženství*.

Odpověď *snadné získání vysokoškolského titulu* zvolilo v rámci FF MU 6 studentů (5%).

V dotazníku byla také uvedena doplňující otázka, kde měli případně respondenti vypsát jiné další očekávání. Jako příklady lze použít: „*nalezení více kolegů a přátel s podobnými zájmy*“ nebo „*studium jazyků, akademickou prestiž, přístup k literatuře, naučit se studovat, být pilný atd.*“

Otázka č. 10: *Splňuje studium vaše očekávání?*

Odpověď *ano*: 99 (82,5 %); *ne*: 17 (14,2 %); *nevyplněno* (4–3,3 %).

Studenti, kteří nepovažují očekávání za splněná, od studia religionistiky očekávali v 8 případech *prohloubení vlastní religiozity*, v 5 případech *nalezení vhodného náboženství pro sebe* (většinou tito studenti uvedli i očekávání předcházející), ve 2 případech *lepšího poznání „svého nepřítele“ z řad některého z náboženství* a v 1 případě *snadné získání vysokoškolského titulu*. Studentů, kteří očekávali *rozšíření obzorů* bylo v této kategorii 5.

Otázka č. 11: *Jaký byl váš všeobecný vztah k náboženství(m), když jste začal(a) studovat religionistiku?*

Odpověď *kladný*: 73 (60,8 %); *záporný*: 3 (2,5 %); *ani kladný ani záporný*: 42 (35 %); *nevyplněno*: 2 (1,7 %).

Otázka č. 12: *Změnil se v průběhu studia váš pohled na náboženství?*

Tato otázka měla kromě zaškrťovací (ano – ne), také vyplňovací část, ve které respondenti vyjadřovali změnu postojů v souvislosti se studiem religionistiky na FF MU. Tuto změnu uvedlo 67 (55,8%) respondentů.

Uvedené odpovědi lze rozdělit zhruba do 3 kategorií:

- 31 (25,8%) respondentů uvedla změnu ve smyslu získání komplexnějšího pohledu na problematiku náboženství. Respondentům často připadá tento fenomén složitější, než se zprvu domnívali, ale na druhé straně také uvádějí, že o této problematice mají daleko více informací.
- 14 (11,7%) respondentů, uvedlo, že studium religionistiky vedlo k odstranění předsudků, větší toleranci, úctě či respektování jednotlivých náboženství. Je zde patrná také změna postojů, které byly negativní, směrem k neutrálnějšímu rázu.
- Na druhou stranu 6 (5%) studentů vyjádřilo změnu svých postojů do roviny, která je více skeptická či negativní vůči roli náboženských organizací i náboženství jako celku.

HTF UK v Praze

V rámci HTF UK odpovědělo na anketu 10 studentů (z toho 6 žen a 4 muži). Jedná se o 9 studentů prezenční formy studia a jednoho studenta formy distanční. Z hlediska typu studia se zúčastnili: 1 student doktorského, 6 studentů magisterského a 3 studenti bakalářského studia.

Počet respondentů HTF UK není dostatečně reprezentativní k učinění jakýchkoliv závěrů a srovnání. Nicméně lze říci, že i na HTF UK se lze setkat s netradičními formami religiozity.

křesťanství	budhismus	ásatrú – víra v severské/germánské bohy	žádné nebo nevyplněno
4	1	1	4

Tab. 8 Religiozita HTF UK

3 studenti vyznávající křesťanství se zároveň hlásí k jedné z následujících církví: Starokatolická církev v ČR, Církev československá husitská, Římskokatolická církev.

Tab. 9 ukazuje uvedenou religiozitu v závislosti na odpovědi na otázku č. 5: *Věříte v...?*

víra v...	existenci osobního boha (bůh jako osoba)	v jiné formy personálního transcendentna	v nějakou „nadpřirozenou“ sílu či síly neosobního charakteru	nic z uvedených možností
počet	4	2	3	1
z toho	křesťanství	ásatrú – víra v severské/germánské bohy	budhismus	žádné nebo nevyp.
	4	1	1	1
		nevyplněno.	žádné nebo nevyp.	
		1	2	

Tab. 9 Uvedená religiozita v závislosti na odpovědi na otázku: věříte v...?

Všichni studenti vyznávající křesťanství zároveň věří také v posmrtný život. Tuto odpověď zvolili všichni studenti, kromě 3 z kategorie „žádné nebo nevyplněno“, ti zvolili odpověď „nevím“.

2 respondenti uvedli, že pocházejí z nábožensky založené rodiny. Náboženský obrat uvedlo 6 studentů.

Všichni respondenti očekávali od studia religionistiky na HTF UK rozšíření obzorů. 3 uvedli očekávání *prohloubení vlastní religiozity*, 2 *nalezení vhodného náboženství pro sebe* a 1 *lepšího poznání „svého nepřítele“ z řad některého z náboženství*.

8 respondentů uvedlo splnění očekávání. 2 studenti, kteří uvedli nesplnění očekávání, očekávali od studia religionistiky HTF UK *rozšíření obzorů*. Další očekávání se týkala odborného vzdělání, získání kontaktů, pochopení a poznání náboženství.

Subjektivní vztah k náboženství v začátku studia byl uveden ve 4 případech jako *kladný* a v 6 jako *ani kladný ani záporný*.

Změna postojů se týkala získání většího přehledu a větší tolerance, zbavení se předsudků a kladnějšího hodnocení náboženství.

Závěr

Na začátku byly položeny v zásadě tyto otázky: jaká jsou očekávání a motivace studentů religionistiky k tomuto studiu? Jaká je během studia proměna jejich postojů? A jaká je vlastně samotná religiozita studentů religionistiky?

Kromě toho, že lze říci, že religiozita studentů religionistiky nabývá především individuálních a alternativních podob, nelze vyvodit z ankety Religiozita religionistů žádné širší závěry. Tato práce tak nemá na výše uvedené otázky přímou a vyčerpávající odpověď. Nicméně za jejími řádky stojí myšlenka, že studium religionistiky je pro část studentů religionistiky spíše než akademické studium náboženství, etapou na individuální duchovní cestě a součástí osobního rozvoje ve vztahu k vlastním religiozním postojům, čemuž by mohl nasvědčovat i fakt, že 22,5% studentů religionistiky uvedlo od studia religionistiky očekávaní prohloubení vlastní religiozity a 10,8% nalezení vhodného náboženství pro sebe.

Seznam použité literatury

- Lužný, D. – Navrátilová, J.** 2001. „Náboženství a sekularizace v České republice: Religion and Secularization in the Czech Republic.“ Dostupný z: <<http://snem.cirkev.cz/download/Luzny.htm>>, [cit. 25. 3. 2007], nestránkováno.
- Václaviková Helšusová, L. – Václavík, D.** 2006. „Institucionalizovaná podoba religiozity a její projevy v České republice v letech 1989–2000“, in *Religio: Revue pro religionistiku* 14, 173–192.
- Vido, R.** 2005. *Je česká společnost sekularizovaná?* Disertační práce na FSS MU v Brně – katedra sociologie, Brno.
- www stránky Českého statistického úřadu: <<http://www.czso.cz/>>, [aktuální k 25.3.2007].
www stránky projektu Kendal: <<http://www.lancs.ac.uk/fss/projects/ieppp/kendal/>>, [aktuální k 25. 3. 2007].
- Nešpor, Z. R.** 2004. *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství.* Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Summary

This article deals with religiousness of students of religions at the Faculty of Arts of Masaryk University in Brno and the Hussite Theological Faculty of Charles University in Prague. The analysis focuses on students' motivation to the study of religions. The objectives of the work are: 1) to define the structure and form of religiousness among students of aforementioned faculties, 2) to analyze students' motivation for choosing this field considering their expectations and attitudes at the beginning of their studies. The fulfillment of those expectations and their transformations in the current state has been examined as well. The research data were collected in March 2007 in an enquiry placed on the internet.

Klíčová slova

anketa, religiozita studentů religionistiky, motivace ke studiu religionistiky, aktuální náboženská situace v ČR, individuální religiozita

Key words

Enquiry, Religiousness of Students of Religions, Motivation for the Study of Religions, Religious Life in the Contemporary Czech Republic, Individual Religiousness